

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XV

BELGRADE 1984

<http://www.balkaninstitut.com>

зиције и владе око избора спољнополитичке оријентације Бугарске.

У четвртој глави (стр. 112—167) захваћен је период уочи почетка другог светског рата, а посебно је прегледано анализирана директива бр. 19 председника владе Кјосеиванова у којој је била јасније одређена спољнополитичка оријентација Бугарске.

У петој глави (стр. 168—204) осветљен је период спољнополитичких односа Бугарске за време позиционог рата између Немачке и западних сила.

У шестој глави (стр. 205—241) обрађен је период активирања бугарске дипломатије у другом делу 1940. и посебно њена активност око добијања Јужне Добруџе од Румуније.

У седмој глави књиге (стр. 242—301) захваћен је период притисака Немачког Рајха на Бугарску да се определи, крајем 1940. и почетком 1941, затим неутралисање антинацистичких снага и приступање Бугарске Тројном пакту 1. марта 1941. године.

У осветљавању и објашњавању токова спољне политике Бугарске у пренапрегнутом времену припремања и започињања другог светског рата, др Сирков је у низу крупних питања и комплекса односа између Бугарске и Немачког Рајха изложио оригиналне анализе и дао своје оцене које имају солидну основу. У бугарској историографији постоје два гледишта о оценама спољнополитичке оријентације бугарске владе у првој фази другог светског рата: по првом које је шире заступљено, Бугарска

је у то време водила политику лажне неутралности уз све шире и отвореније везивање за Хитлеров Трећи Рајх; по другом, Бугарска је стварно водила политику неутралности и неопредељивања према било којој ратујућој страни.

Др Сирков гледа на спољнополитичку оријентацију Бугарске у поменуто време као на комплексну појаву која је под низом унутарњих и спољних чинилаца економског, политичког, војног и другог карактера носила елементе и карактеристике и једне и друге оријентације, и која је у појединим временским раздобљима мењана и коригована. Сирков оцртава пет специфичних фаза у развоју спољнополитичке оријентације Бугарске од 1938. до лета 1941. и у свакој открива посебне елементе, а цео овај процес се, адекватно нарастању оружане моћи и утицаја Хитлеровог Рајха на Балкану, завршава приклањањем бугарске владе и монархије Тројном пакту, односно везивањем Бугарске за Немачку.

Књига се завршава синтетизованим закључком у коме су посебно истакнуте и подвучене основне карактеристике спољне политике Бугарске у поменутом времену. Превод закључка на три светска језика омогућиће коришћење књиге у свету изван бугарских граница.

Књига др Сиркова представља значајан допринос библиографији новије историје и помоћи ће бољем разумевању и схватању међународних односа у Европи у првој фази другог светског рата.

Душан Лукач

Valerián Bystrický, KOLEKTIVNA BEZPEČNOST' ALEBO NEUTRALITA
Balkánske štáty a vytváranie záruk bezpečnosti v 30. rokoch, VEDA,
Bratislava 1981.

Добар познавалац историје балканских земаља између два светска рата Валеријан Бистрички,

угледни историчар из Чехословачке и писац многих радова из новије историје балканских народа

и земаља, објавио је у Братислави нову студију о изградњи и деловању система колективне безбедности тридесетих година овога века на подручју Балкана.

При изради овог интересантног дела, аутор је користио обимне архивске материјале прикупљене у архивима у Прагу, Варшави, Будимпешти, Београду и Софији. Такође је користио објављену архивску грађу ових и осталих земаља југоисточне Европе, као и објављену грађу великих земаља Европе штампану на енглеском, руском, француском и немачком језику. У потребном обиму је користио или консултовао обимну литературу која обрађује или шире захвата ову тематику.

Аутор је захватио и обрадио све важније догађаје и моменте из ове тематике, посвећујући посебну пажњу најзначајнијим потезима влада земаља југоисточне Европе тридесетих година у циљу што успешнијег деловања система колективне безбедности на овом подручју.

У првом делу књиге (стр. 15—64) обрађене су нове тенденције у спољној политици земаља југоисточне Европе почетком тридесетих година, када су негативне последице светске економске кризе присилиле владе ових земаља да траже сигурније начине за заштиту својих граница.

У другом делу (стр. 65—101) анализирани су узроци и услови настајања нове ћелије колективне безбедности на Балкану — Балканског споразума, као и његови циљеви и могућности да се ти циљеви остваре у вртлогу све замршенијих односа међу народима и државама на Балкану, а и шире у Европи.

У трећем делу књиге (стр. 102—172), посебна пажња је посвећена односима великих сила према малим балканским земљама и постојећим ћелијама колективне безбедности на овом подручју, особито према тек формираном Балканском споразуму.

У четвртном делу, који представља најзначајнији део књиге (стр. 173—240), Бистрички уочава и први пут у историографији објашња-

ва извесне појаве у спољној политици балканских земаља које су на крају довеле до краха система колективне безбедности на овом подручју крајем тридесетих година. Израстање Хитлерове Немачке у светску силу пореметило је дотадашње односе међу великим силама и истовремено утицало на односе великих сила према малим народима уопште, а посебно према малим земљама југоисточне Европе куда су били усмерени први кораци експанзије Трећег Рајха. Покушаји споразумевања западних сила са тоталитарним силама Немачком и Италијом, поред осталог и на рачун малих народа, и посебно попустљив став према Италији после њеног проглашења за агресора због напада на Абисинију, понукали су народе југоисточне Европе да потраже нове путеве у спољној политици. Политика активне колективне безбедности постепено се трансформисала у политику пасивног неутралитета који је даље прешао у политику баланса или лавирања између конфронтираних великих сила. У оваквим условима, главна брига влада балканских земаља постаје избегавање светског или локалног ратног конфликта по сваку цену. Свака од балканских земаља почиње да се брине искључиво о себи, настојећи свим средствима да не постане објекат напада неке велике силе. Изабран је најгори метод у одвраћању евентуалне агресије: подворавање и попуштање будућем агресору што је у пракси значило помагање непријатељу да се нечујно ушета у све земље у овом региону.

Додворавајући се агресивном немачком нацизму, отварајући му широко своје границе за економску, културну, идеолошку и војну експанзију и одбијајући да се прикључе било којој акцији упорној против Берлина, владе земаља југоисточне Европе су систематски рушиле темеље сопственог опстанка и помогле лак и неометан марш немачких трупа кроз већину земаља југоисточне Европе.

У петом делу књиге (стр. 241—322) обрађен је период од Мин-

хенског споразума до почетка другог светског рата, кад попустљива политика западних сила према агресивном нацизму, заједно с политиком баланса влада балканских земаља, доноси прве горке плодове за цео мирољубиви свет. Користећи се услугама западних сила и влада малих земаља југоисточне Европе, Хитлер без правог боја уништава Чехословачку, а са њом Малу Антанту, основну хелију ко-

лективне безбедности на овом подручју, и без озбиљнијих претњи са било које стране устремљује се на Пољску и започиње други светски рат.

Текст ове књиге је снабдевен комплетним научним апаратом. У целини узето, ова књига Валеријана Бистричког представља велики допринос и чехословачкој и светској историографији.

Душан Лукач

Група аутора, *ISTORIA DREPTULUI ROMANESC*,
Vol. II, *Partea întâi*, Editura Academiei Republicii Socialiste România,
Bucureşti 1984, стр. 439

Реч је о историји румунског права започетој првом књигом у којој се говори о феудалним институцијама. О њој смо већ писали у овом часопису 1981. године. Друга књига, која представља продужетак прве, зауставља се на правним институцијама у врем распада феудалног система и почетка формирања капиталистичких односа, што значи да обухвата време од половине XVIII до половине XIX столећа.

Плод групе аутора, као и претходна књига, она је подељена на три дела. Први део (стр. 15—93) представља општи поглед на право и правне институције у раздобљу о коме се говори, а подељен је на три поглавља. Док се прво поглавље задржава на појави и развоју капиталистичких продукционих односа у румунским земљама, дотле се друго бави оновременским политичким односима у румунским кнежевинама, са посебним задржавањем на реформама у смислу стварања капиталистичких поседовних односа, као и премиса за формирање румунске националне државе. Треће поглавље говори о праву у ужем смислу као и првим корацима у модернизовању румунских правних институција.

Други део (стр. 95—238) говори о државној организацији. Подељен је на седам поглавља од којих прво говори о органима централне вла-

сти, друго о административној организацији и локалним јединицама, а треће се зауставља на судској организацији и на реформама које су извршене на овом плану. Даља четири поглавља баве се пореским системом, војном и црквеном администрацијом, те правним режимом у међународним односима.

Трећи део (стр. 239—393) представља преглед правних институција у најужем смислу. Садржи пет поглавља: прво се бави грађанским правом, друго третира трговачко право, треће се задржава на кривичном праву. Два последња поглавља посећена су судском поступку, политичко-правној мисли и правним студијама.

Књига је попраћена богатом селективном библиографијом (стр. 395—421) и предметним индексом (стр. 423—435) који омогућава лакше служење. На жалост, књига је без резимеа, али зато даје садржај на француском преко кога се корисник који не зна румунски може обавестити о њеној суштини.

У сваком случају треба поздравити једно овкаво дело и зажелети да га имају и остали балкански народи. Аутори монографије су на добром путу да нам ускоро представе и трећи том *Историје румунског права*.

Милан Ванжу